

Sygn. akt II CSK 53/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

SSA Barbara Trębska

Protokolant Agnieszka Łuniewska

w sprawie z powództwa I. Spółki Akcyjnej z siedzibą w P.

przeciwko "C. – N." Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

z siedzibą w P.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 listopada 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 18 września 2013 r.

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powódki na rzecz pozwanej 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

I. S.A. w P. wniosła przeciwko C.-N. sp. z o.o. w P. powództwo o ustalenie nieistnienia uchwał w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego pozwanej, zmiany umowy spółki pozwanej oraz przyjęcia tekstu jednolitego umowy spółki podjętych dnia 13 października 2010 r. na zgromadzeniu wspólników pozwanej, jak również o ustalenie nieistnienia trzech analogicznych uchwał podjętych dnia 14 lipca 2011 r. na zgromadzeniu wspólników pozwanej (art. 189 k.p.c.). Powódka wniosła też roszczenie ewentualne o stwierdzenie nieważności wymienionych uchwał (art. 252 w związku z art. 250 pkt 3 k.s.h.).

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 20 marca 2013 r. oddalił powództwo zarówno co do żądania głównego, jak i ewentualnego oraz orzekł o kosztach postępowania. Ustalił, że powódka jest operatorem telekomunikacyjnym świadczącym usługi na terenie W. Pozwana również jest operatorem telekomunikacyjnym, działającym na terenie P. i Powiatu P., a jej obecnymi wspólnikami są: powódka, P. K. i J. R. Jednocześnie m.in. pozwana oraz P. K. są akcjonariuszami powódki. P. K., M. M. i J. K. ustalili, że P. K. będzie samodzielnie zarządzał pozwaną spółką, zaś M. M. i J. K. uzyskają samodzielność w zarządzaniu powodową spółką. W tym celu zawarli pisemne umowy użytkowania udziałów i akcji. Umowa pozwanej spółki przewiduje możliwość obciążenia udziałów prawem użytkowania, a także możliwość wykonywania prawa głosu z tych udziałów przez użytkownika udziałów. W dniu 18 grudnia 2006 r. P. K. S.A. (poprzedniczka prawna powódki) i P. K. zawarli umowę użytkowania udziałów w pozwanej spółce, zgodnie z którą P. K. uzyskał niezbywalne uprawnienie ograniczone do wykonywania z udziałów powódki prawa głosu na zgromadzeniu wspólników pozwanej, a użytkowanie miało być nieodpłatne. Jednocześnie została zawarta pomiędzy C.-N. Sp. z o.o. a M. M. analogiczna umowa dotycząca akcji. Strony tych umów ustaliły, że nie są obowiązane do wzajemnego informowania się o terminach zgromadzeń obu spółek. P. K. od dnia 22 grudnia 2006 r. dysponował pełnomocnictwem trzeciego wspólnika pozwanej spółki – J. R. do wykonywania wszelkich praw korporacyjnych przysługujących temu wspólnikowi w pozwanej spółce, w tym do wykonywania prawa głosu. W dniach 13 października 2010 r. i 14

lipca 2011 r. P. K. stawiał się u notariusza i odbył nadzwyczajne zgromadzenia wspólników pozwanej spółki, o czym nie zostali zawiadomieni pozostali wspólnicy spółki. Na każdym z tych zgromadzeń zostały podjęte trzy uchwały, które doprowadziły do zachwiania dotychczasowej struktury udziałów w pozwanej spółce (przed podjęciem uchwał powodowi przysługiwały udziały reprezentujące 47% kapitału zakładowego, P. K. - udziały reprezentujące 47%, a J. R. - udziały reprezentujące 6% kapitału zakładowego). Po podjęciu uchwał powódce przysługiwały udziały reprezentujące 17,14%, P. K. - udziały reprezentujące 80,68% kapitału zakładowego, a J. R. - udziały reprezentujące 2,19% kapitału zakładowego. Uchwały zostały zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym postanowieniami z dnia 7 grudnia 2010 r. (treść wpisu została ogłoszona w Monitorze Sądowym i Gospodarczym w dniu 20 grudnia 2010 r.) i z dnia 28 lipca 2011 r. Na mocy tych uchwał P. K. dokonał dwukrotnego podwyższenia kapitału zakładowego oraz objął wszystkie nowo powstałe udziały w podwyższonym kapitale zakładowym. Pismem z dnia 13 lutego 2012 r. powódka poinformowała P. K., że nie jest on uprawniony do wykonywania prawa głosu oraz innych uprawnień korporacyjnych z 4.080 udziałów w pozwanej spółce, gdyż umowa użytkowania udziałów zawarta dnia 18 grudnia 2006 r. jest nieważna.

Sąd Okręgowy uznał, że powódka miała legitymację do wytoczenia powództwa o ustalenie nieistnienia uchwał podjętych na zgromadzeniach wspólników pozwanej spółki. Zdaniem Sądu, P. K. był uprawniony do zwołania tych zgromadzeń, bowiem reprezentował całość kapitału zakładowego pozwanej (art. 240 k.s.h.). Sąd Okręgowy przyjął, że nie ma podstaw do uznania nieważności umowy użytkowania udziałów (art. 252 w związku z art. 265 k.c.). Prawo głosu jest bowiem swoistym pożytkiem prawa użytkowania udziałów w spółce z o.o. Zdaniem Sądu Okręgowego, uchwały podjęte na dwóch zgromadzeniach wspólników uszczuplały prawa udziałowe powódki i J. R., naruszały bowiem strukturę kapitału zakładowego i dotychczasowy „układ sił” w pozwanej spółce. Do podjęcia tych uchwał była więc konieczna zgoda wszystkich wspólników, a oddanie głosu na zgromadzeniu wspólników przez P. K. w imieniu pozostałych wspólników nie jest tożsame z udzieleniem zgody wymaganej przez art. 246 § 3 k.s.h. W ocenie Sądu Okręgowego, w braku zgody wszystkich wspólników takie uchwały istnieją

i są ważne, ale do chwili wyrażenia zgody przez współników, których dotyczą, pozostają bezskuteczne. Sąd Okręgowy uznał, że żądanie ewentualne stwierdzenia nieważności uchwał podjętych na zgromadzeniu współników w dniu 13 października 2010 r. jest spóźnione (art. 252 § 3 k.s.h.), powódka bowiem w dniu 20 grudnia 2010 r. dowiedziała się o uchwałach podjętych dnia 13 października 2010 r. Poza tym powód nie miał legitymacji do zaskarżenia uchwał podjętych na zgromadzeniu współników w dniu 14 lipca 2011 r., bowiem w wypadku wykonywania prawa głosu przez użytkownika bądź zastawnika tylko jemu przysługuje prawo zaskarżania uchwał w trybie art. 250 i 252 § 1 k.s.h. Ponadto powódka nie należy do kręgu osób wymienionych w art. 250 k.s.h. w związku z art. 252 § 1 k.s.h.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 września 2013 r. oddalił apelację i zasądził od powódki na rzecz pozwanej 540 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Nie podzielił stanowiska Sądu Okręgowego o bezskuteczności zawieszonych uchwał podjętych przez pozwaną spółkę. P. K. był bowiem uprawniony do wykonywania prawa głosu na zgromadzeniu współników, w tym również do wyrażania zgody, o której mowa w art. 246 § 3 k.s.h. Taka zgoda może być wyrażona w uchwale, gdy współnik za nią glosuje, należy jednak wyraźnie zaznaczyć to w protokole, co miało miejsce w niniejszej sprawie. Sąd Apelacyjny przyjął, że uznanie uchwały za nieistniejącą jest ograniczone jedynie do wypadków rażącego naruszenia istotnych norm proceduralnych. Zarząd pozwanej nie był obowiązany do zawiadomienia powódki jako współnika o dwóch zgromadzeniach. Poza tym pozwana nie miała wpływu na zawarcie umowy użytkowania udziałów i jej treść, gdyż nie była stroną tej umowy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, zaskarżone uchwały zostały ważne podjęte. Sąd Okręgowy trafnie przyjął przekroczenie terminu opisanego w art. 252 § 3 k.s.h. do wytoczenia powództwa o unieważnienie uchwał podjętych 13 października 2010 r. (art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1203 ze zm.). Trafnie też przyjął Sąd Okręgowy, że powódce nie przysługuje legitymacja do zaskarżania uchwał powziętych przez pozwaną spółkę na podstawie art. 252 § 1 k.s.h. ze względu na zawartą umowę użytkowania udziałów. Zdaniem Sądu

Apelacyjnego, przyznanie użytkownikowi prawa głosu oznacza przyznanie mu legitymacji do zaskarżenia uchwały. Samo prawo głosu bez możliwości domagania się sądowej weryfikacji podjętych uchwał byłoby uprawnieniem iluzorycznym i podważającym sens zawierania umów użytkowania udziałów.

Powódka wniosła skargę kasacyjną, w której zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 246 § 3 w związku z art. 187 § 2 k.s.h., art. 187 k.s.h. w związku z art. 252 i art. 265 k.c., art. 58 w związku z art. 252 i 253 § 1 w związku z art. 265 k.c., art. 238 § 1 k.s.h., art. 250 pkt 3 k.s.h., art. 65 k.c., art. 240 k.s.h., art. 252 w związku z art. 250 k.s.h. i art. 15 ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym w związku z art. 252 § 3 k.s.h., a także naruszenie przepisu postępowania, mianowicie art. 189 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Najdalej idące są zarzuty naruszenia art. 187 k.s.h. w związku z art. 252 i art. 265 k.c. oraz art. 58 w związku z art. 252 i 253 § 1 w związku z art. 265 k.c. zmierzające do zakwestionowania ważności umowy ustanawiającej użytkowanie udziałów jedynie na prawie głosu przysługującym wspólnikowi, z wyłączeniem prawa do pobierania pożytków.

Artykuł 187 § 1 k.s.h. dopuszcza ustanowienie zastawu lub użytkowania udziału, nakłada na zainteresowane osoby związane z tym obowiązki informacyjne względem spółki z o.o. oraz określa przesłanki skuteczności ustanowienia zastawu lub użytkowania udziału wobec spółki. Zgodnie z art. 187 § 2 k.s.h., umowa spółki może przewidywać, że zastawnik lub użytkownik udziału może wykonywać prawo głosu. Użytkowanie jest prawem rzeczowym ograniczonym, uprawniającym użytkownika do używania rzeczy i do pobierania jej pożytków (art. 252 k.c.). Zakres użytkowania można ograniczyć przez wyłączenie oznaczonych pożytków rzeczy. (art. 253 § 1 k.c.). Udział jest, zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w piśmiennictwie, częścią kapitału zakładowego spółki z o.o., która odpowiada nominalnej wartości wniesionego przez wspólnika wkładu oraz określa kompleks praw wspólnika. Przepisy art. 252 k.c. i nast. dotyczące użytkowania rzeczy nie mają bezpośredniego zastosowania do użytkowania

udziałów w spółce z o.o. z dwóch powodów. Po pierwsze, w sprawach dotyczących spółek handlowych, nieuregulowanych w kodeksie spółek handlowych, stosuje się przepisy kodeksu cywilnego, a jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio. (art. 2 k.s.h.). Po drugie, skoro udziały są prawami, a nie rzeczami, do użytkowania udziału stosuje się odpowiednio przepisy o użytkowaniu rzeczy (art. 265 § 2 k.c.).

Według ustaleń dokonanych w niniejszej sprawie, umowa pozwanej spółki dopuszcza użytkowanie udziałów i wykonywanie przez użytkownika prawa głosu, a zawarta dnia 18 grudnia 2006 r. umowa użytkowania udziałów w pozwanej spółce ograniczała uprawnienie P. K. do wykonywania z udziałów powódki prawa głosu na zgromadzeniu wspólników pozwanej. Użytkowanie miało być nieodpłatne, przez co należy rozumieć wyłączenie prawa użytkownika do pobierania pożytków. Rozważenia w związku z tym wymaga, czy umowa użytkowania udziałów może skutecznie wyłączyć uprawnienie użytkownika do pobierania pożytków. Zagadnienie to nie było dotychczas przedmiotem wypowiedzi orzecznictwa, podobnie zresztą jak problem dopuszczalności wyłączenia uprawnienia do pobierania pożytków wypadku użytkowania rzeczy. Artykuł 253 § 1 k.c. dopuszcza ograniczenie zakresu użytkowania przez wyłączenie oznaczonych pożytków rzeczy. W piśmiennictwie jest reprezentowany pogląd dopuszczający umowne wyłączenie uprawnienia do pobierania wszystkich pożytków. Przeważa jednak pogląd, zgodnie z którym jest możliwe w szczególności ograniczenie uprawnienia pobierania pożytków do naturalnych bądź cywilnych. Obydwa poglądy są zresztą wypowiedane w zasadzie bez uzasadnienia. Pożytki naturalne z natury rzeczy nie występują w wypadku użytkowania udziałów w spółce z o.o. Jest tu zatem dopuszczalne ograniczenie pobierania pożytków polegające na wyłączeniu pożytków cywilnych, co w praktyce oznacza całkowite wyłączenie uprawnienia do pobierania pożytków. Wolą stron umowy może bowiem być - jak w niniejszej sprawie - ograniczenie zakresu użytkowania udziałów wyłącznie do wykonywania prawa głosu (i praw pochodnych) oraz pozostawienie wspólnikowi uprawnień majątkowych, w szczególności prawa do dywidendy. W konkluzji należy podkreślić, że w umowie ustanawiającej użytkowanie udziałów w spółce z o.o. jest

dopuszczalne ograniczenie zakresu użytkowania przez wyłączenie uprawnienia użytkownika do pobierania pożytków.

Skarżąca zarzuca następnie naruszenie art. 65 k.c. polegające na dokonaniu błędnej wykładni umowy użytkowania, a w konsekwencji przyjęcie, że użytkownik był uprawniony do odbycia samodzielnie zgromadzenia wspólników spółki bez formalnego zwołania oraz przyjęcie, że użytkownik był uprawniony do samodzielnego podejmowania uchwał w sprawach przekraczających kwestie związane z zarządzaniem spółką. Wiąże się z tym zarzut naruszenia art. 240 k.s.h. przez błędne przyjęcie, że użytkownik prawa głosu z udziałów był upoważniony do odbycia samodzielnie, tj. bez udziału powódki, nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników obejmującego podwyższenie kapitału zakładowego z pozbawieniem powoda prawa poboru, pomimo braku formalnego zwołania. Zarzuty te są niedopuszczalne, skarżąca bowiem kwestionuje ustalenia faktów lub ocenę dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Z ustalonego w niniejszej sprawie nie wynika, aby nadzwyczajne zgromadzenia pozwanej spółki były nieprawidłowo zwołane. Użytkownik udziałów mógł zaś samodzielnie podejmować uchwały, co *expressis verbis* wynika z umowy użytkowania.

Zarzut naruszenia art. 238 § 1 k.s.h. polega na jego niezastosowaniu i błędnym przyjęciu, że zarząd pozwanej nie był obowiązany do zawiadomienia powoda jako wspólnika o nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników przeprowadzonych w dniach 13 października 2010 r. i 14 lipca 2011 r. Wiąże się z tym zarzut naruszenia art. 250 pkt 3 k.s.h. przez przyjęcie, że powódka nie została bezzasadnie niedopuszczona do udziału w nadzwyczajnych zgromadzeniach. Znowu są to zarzuty niedopuszczalne, zmierzają bowiem do zakwestionowania ustaleń faktycznych dokonanych przez Sądy orzekające w niniejszej sprawie.

Zarzut naruszenia art. 246 § 3 w związku z art. 187 § 2 k.s.h. sprowadza się do niewłaściwego ich zastosowania przez błędne przyjęcie, że użytkownik udziałów był uprawniony do wyrażenia zgody na uchwałę uszczuplającą prawa udziałowe wspólnika, a w konsekwencji przyjęcia, iż zaskarżone uchwały nie są uchwałami nieistniejącymi. Zgodnie z art. 246 § 3 k.s.h., uchwała dotycząca zmiany umowy

spółki, zwiększająca świadczenia wspólników lub uszczuplająca prawa udziałowe bądź prawa przyznane osobiście poszczególnym wspólnikom, wymaga zgody wszystkich wspólników, których dotyczy. Skarżąca nie dostrzega jednak - podobnie jak Sądy orzekające w niniejszej sprawie - że Sąd Najwyższy przyjął w wyroku z dnia 3 grudnia 2008 r., V CSK 283/08 (OSNC 2009, nr 12, poz. 170), iż uchwała wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością o podwyższeniu kapitału zakładowego przez zmianę umowy spółki nie wymaga jednomyślności. Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela ten pogląd.

Zarzut naruszenia art. 252 w związku z art. 250 k.s.h. polega na błędnym przyjęciu, że w wypadku ustanowienia użytkownika prawa głosu uprawnienie do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników przysługuje użytkownikowi, a nie wspólnikowi, a wskutek tego przyjęciu, iż wspólnik nie był legitymowany do wystąpienia z powództwem o stwierdzenie nieważności uchwał. Zarzut ten jest nietrafny, zgodnie bowiem z dokonаныmi w niniejszej sprawie ustaleniami powódka nie spełnia żadnej z przesłanek określonych w art. 250 k.s.h.

Zarzut naruszenia art. 15 ust. 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym przez niewłaściwe zastosowanie, a przez to błędnej wykładni art. 252 § 3 k.s.h., jest nie tylko nietrafny, ale przede wszystkim bezprzedmiotowy, skoro powódce nie przysługuje legitymacja do żądania stwierdzenia nieważności uchwał.

Zarzut naruszenia przepisu postępowania dotyczy art. 189 k.p.c. i polega na przyjęciu, że powództwo o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego lub prawa służy wykreowaniu dowodów w innym postępowaniu. Przede wszystkim należy podkreślić, że art. 189 k.p.c. jest przepisem prawa materialnego. Poza tym zarzut ten jest niezrozumiały. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku o art. 189 k.p.c. wspomniano wyłącznie jako podstawie żądania głównego powódki zmierzającego do ustalenia nieistnienia uchwał pozwanej.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

